

ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТТІК ДОСТАСТЫҒЫНЫҢ КЕЛІСІМДЕРГЕ ҚАТЫСУ

Қазақстан Республикасы ТМД шеңберіндегі төмендегі келісімдердің қатысушысы:

- Авторлық құқық және сабақтас құқықтарды қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісім (Мәскеу, 1993 жылғы 24 қыркүйек);

- Санаткерлік меншік саласындағы құқық бұзушылықтардың жолын кесу жөніндегі ынтымақтастық туралы келісім (Мәскеу, 1998 жылғы 6 наурыз);

- Өнертабыстарды құқықтық қорғау саласындағы мемлекетаралық құпиялардың сақталуын өзара қамтамасыз ету туралы келісім (Минск, 1999 жылғы 4 маусым);

- Жалған тауар белгілері мен географиялық көрсеткіштерді маларды пайдаланудың алдын алу және жолын кесу жөніндегі шаралар туралы келісім (Минск, 1999 жылғы 4 маусым);

- Мемлекетаралық ақпарат алмасуды ұйымдастыру және авторлық құқық пен сабақтас құқықтардың ұлттық дерекқорын қалыптастыру жөніндегі ынтымақтастық туралы келісім (Ялта, 2009 жылғы 20 қараша);

- Зияткерлік меншікті құқықтық күзету мен қорғау саласындағы ынтымақтастық және зияткерлік меншікті құқықтық күзету мен қорғау мәселелері жөнінде мемлекетаралық кеңес құру туралы келісім (Санкт-Петербург, 2010 жылғы 19 қараша) (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 13 қарашадағы № 737 қаулысымен бекітілген Хаттамаға өзгерістер енгізілді).

- Контрафактілі өнімді өндіруге және таратуға қарсы іс-қимыл саласындағы ынтымақтастық туралы келісім (Қазан, 2017 жылғы 26 мамыр);

- ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің зияткерлік меншік нарығын қалыптастыру және дамыту туралы келісім (Душанбе, 2018 жылғы 1 маусым);

- Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің кеден органдарының зияткерлік меншік объектілеріне арналған құқықтарды қорғау саласындағы өзара іс-қимылы туралы келісім (Ашхабад, 2019 жылғы 31 мамыр).

Авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы келісім (Мәскеу, 1993) Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің 1994 жылғы 16 маусымдағы қаулысымен ратификацияланған.

Келісімге сәйкес қатысушы мемлекеттер бұрынғы КСРО үшін көрсетілген Конвенцияның күшіне ену күні (1973 жылғы 27 мамыр) әрбір қатысушы мемлекет өзін оның ережелерімен байланысты деп есептейтін күн болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, бұрынғы КСРО-ның Дүниежүзілік авторлық құқық туралы конвенцияға (1952 жылғы редакциядағы) қатысуынан туындайтын халықаралық міндеттемелерді өз аумағында орындауды қамтамасыз етеді. Әрбір қатысушы мемлекет бұл туралы Білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымының (ЮНЕСКО) Бас директорына қажетті өтініш жібереді.

Авторлық құқықты қорғау мерзімі қорғауды ұсынатын қатысушы мемлекеттің заңнамасына сәйкес белгіленеді. Алайда ол басқа тиісті қатысушы мемлекетте белгіленген қорғау мерзімінен ұзақ мерзім ішінде қорғауды қамтамасыз етуге міндетті емес.

Қатысушы мемлекеттер авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды Берн конвенциясының, Женева конвенциясының және Рим конвенциясының талаптары деңгейінде қорғауды қамтамасыз ететін заң жобаларын әзірлеу және қабылдау үшін қажетті шараларды қабылдауға тиіс. Олар ұжымдық негізде авторлық құқықтарды басқару саласында ұлттық авторлық-құқықтық ұйымдарды құруға және олардың жұмыс істеуіне, осы ұйымдар арасында ынтымақтастық туралы келісімдер жасасуға жәрдемдесуге тиіс.

Қатысушы мемлекеттер авторлық құқық пен сабақтас құқықтар объектілерін заңсыз пайдалануға қарсы күрес жөнінде бірлескен жұмыс жүргізуге міндетті және өздерінің құзыретті ұйымдары арқылы нақты бағдарламалар мен іс-шараларды әзірлеуге жәрдемдесетін болады.

Санаткерлік меншік саласындағы құқық бұзушылықтардың жолын кесу жөніндегі ынтымақтастық туралы келісім (Мәскеу, 1998) Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 11 мамырдағы №201 Заңымен ратификацияланды.

Келісімге зияткерлік меншікті күзету мен қорғау саласындағы өзара іс-қимылдың келісілген нысандарын әзірлеу және әдістерін іске асыру мақсатында қол қойылды. Осыған сәйкес тараптар осы саладағы құқық бұзушылықтардың алдын алу, анықтау, жолын кесу және тергеу мәселелерінде тең құқықтық және өзара тиімділік қағидаттарын сақтау негізінде және халықаралық шарттар мен ұлттық заңнамаға сәйкес ынтымақтастықты жүзеге асыруға міндеттенеді.

Сондай-ақ тараптар ұлттық заңнаманы зияткерлік меншік құқықтарын күзету мен қорғау саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкес келтіруге және кеден органдарына зияткерлік меншік объектілеріне қатысты құқықтарды бұза отырып дайындалған және/немесе сатып алынған және/немесе өзінде қандай да бір көрсетілген құқықтарды бұзу қамтылған тауарларды кедендік шекара арқылы өткізуді тоқтата тұру құқығын беретін тиісті рәсімдерді қолданысқа енгізуге міндеттенеді. Тараптар зияткерлік меншік саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу және жолын кесу жөніндегі келісілген іс-шараларды көздейтін қылмыстық, азаматтық және әкімшілік заңдардың нормаларын қолданысқа енгізуге тиіс.

Мемлекетаралық құпиялардың сақталуын өзара қамтамасыз ету туралы келісім (Минск, 1999) Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 7 мамырдағы №190 Заңымен ратификацияланған.

Келісім мемлекетаралық құпиялардың сақталуын өзара қамтамасыз ету саласында бірінші болып табылады. Құпиялылық дәрежелері мен белгілерін белгілеу кезінде халықаралық біріздендіруді, мемлекет қорғайтын ақпараттың құндылығын түсінуге қатысты бірыңғай көзқарасты талап ететін ТМД мемлекеттерінің кейінгі белсенді ынтымақтастығы 2003 жылы ТМД Парламентаралық Ассамблеясының жиырма бірінші пленарлық отырысында «Мемлекеттік құпиялар туралы» модельдік заңды қабылдауға негіз болды.

[Жалған тауар белгілерін және географиялық нұсқамаларды пайдаланудың алдын алу және жолын кесу жөніндегі шаралар туралы келісім \(Минск,1999\) Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 4 мамырдағы №189 Заңымен ратификацияланған.](#)

Келісімнің мақсаты тараптарға жалған тауар белгілері мен географиялық нұсқамалар салынған тауарларды өндіру мен өткізу, сондай-ақ осындай тауарларды ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің мемлекеттік шекаралары арқылы өткізу фактілерінің алдын алу, анықтау және жолын кесу мәселелері бойынша ынтымақтастықты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін жағдай жасау болып табылады. Келісімде қатысушылар іске асыруды қамтамасыз ету мақсатында жалған тауар белгілері мен географиялық нұсқамалары бар тауарларды өндіру мен сатудың алдын алу, анықтау, жолын кесу және алдын алу жөніндегі іс-шараларды бірлесіп жоспарлап, жүзеге асыратын, сондай-ақ олар көздеген өзара іс-қимылдың өзге де нысандарын жүзеге асыратын болады деп көзделген.

Келісім ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жалған тауар белгілері мен географиялық нұсқамаларды пайдаланудың алдын алу және жолын кесу жөніндегі ынтымақтастығы туралы Келісім күшіне енген күннен бастап қолданысын тоқтатты (Минск, 2021 жылғы 28 мамыр).

[Мемлекетаралық ақпарат алмасуды ұйымдастыру және авторлық құқық пен сабақтас құқықтардың ұлттық дерекқорын қалыптастыру жөніндегі ынтымақтастық туралы келісім \(Ялта, 2009\) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 21 желтоқсандағы № 1387 Қаулысымен бекітілді.](#)

Келісімге сәйкес авторлық құқық, сабақтас құқықтар объектілері және құқық иелері туралы мемлекетаралық ақпарат алмасу үшін жағдай жасау мақсатында тараптар ұлттық заңнамаға сәйкес мемлекетаралық ақпарат алмасуды ұйымдастыру және авторлық құқық пен сабақтас құқықтардың ұлттық дерекқорларын қалыптастыру жөніндегі ынтымақтастықты жүзеге асырады және ішкі істер органдары, сот органдары, прокуратура, кеден органдары, сондай-ақ келісімге қатысушы мемлекеттердің басқа да органдары әр тараптың авторлық құқық пен сабақтас құқықтардың ұлттық дерекқорларында қамтылған осындай ақпарат алуды қамтамасыз ететін механизм әзірлейді.

Тараптар ұлттық заңнамаға сәйкес авторлық құқық, сабақтас құқықтар объектілері және құқық иеленушілер туралы ақпарат алмасуды өздерінің өкілетті органдары арқылы жүзеге

асырады, Олар Келісімде авторлық құқық және сабақтас құқықтар объектілерінің тізілімдерін жүргізуді қалыптастыратын және бақылайтын тараптардың органдары болып табылады.

Зияткерлік меншікті құқықтық күзету мен қорғау саласындағы ынтымақтастық және зияткерлік меншікті құқықтық күзету мен қорғау мәселелері жөнінде мемлекетаралық кеңес құру туралы [келісім \(Санкт-Петербург, 2010\) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 28 наурыздағы № 282 Қаулысымен бекітілді.](#)

Келісімнің маңызды өте зор. Өйткені ол ынтымақтастықтың ұйымдастырушылық тетіктері туралы тараптардың алдыңғы келісімдерін шоғырландырды. Келісім арқылы құрылған Зияткерлік меншікті күзету мен құқықтық қорғау мәселелері жөніндегі Мемлекетаралық кеңес ТМД-ның зияткерлік меншік саласындағы салалық ынтымақтастығының негізгі органы болып табылады.

Контрафактілі өнімді өндіруге және таратуға қарсы іс-қимыл саласындағы ынтымақтастық туралы келісім [\(Қазан, 2017\) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 13 қарашадағы №736 Қаулысымен бекітілді. Келісімге сәйкес тараптар контрафактілік өнімді \(зияткерлік меншік құқықтарын бұза отырып дайындалған және таратылған\), оның ішінде цифрлық ортада өндіруге және таратуға \(сатып алуға, сақтауға, орнын ауыстыруға\) қарсы іс-қимыл саласындағы ынтымақтастықты жүзеге асыруға міндетті. Олар контрафактілік тауарлар айналымының тиімді жолын кесу жөніндегі заңнамалық тәртіп шараларын көздейді, өздері қатысушы болып табылатын халықаралық шарттарға және өз мемлекеттерінің заңнамасына сәйкес тең құқықтық қағидаттары негізінде уәкілетті \(құзыретті\) органдардың өзара іс-қимылын кеңейтуге ықпал етеді.](#)

Тараптар зияткерлік меншік құқықтарын күзету мен қорғау саласындағы нормативтік-құқықтық базаны жетілдіруге, контрафактілік өнімдерді өндіруге және таратуға, зияткерлік меншік объектілеріне, оның ішінде Интернетте құқықтарды бұзуға қарсы іс-қимыл тетіктерін жасауға бағытталған шараларды әзірлеп, оны жүзеге асырады.

Келісімді іске асыру мақсатында тараптар ұлттық заңнаманы ескере отырып: қатысушы мемлекеттердің азаматтық, әкімшілік, кедендік, монополияға қарсы, қылмыстық және процестік заңнамасының нормаларын қоса алғанда, контрафактілік өнімді өндіруге және таратуға қарсы іс-қимыл бойынша зияткерлік меншік құқықтарын қорғау саласындағы нормативтік-құқықтық базаны үйлестіруге ықпал етеді; көрсетілген нормалардың құқық қолдану практикасының тетіктерін күшейтуді, оның ішінде контрафактілік өнімді өндіру және тарату үшін әкімшілік және қылмыстық жауаптылыққа тартудың тиімділігін арттыруды қамтамасыз етеді; егер мұндай норма қатысушы мемлекеттердің заңнамасында көзделмесе, ұлттық заңнамаға контрафактілік, жалған дәрілік заттарды өндіру және олардың айналымы үшін қылмыстық жауаптылықты көздейтін норманы енгізу жөнінде шаралар қабылдайды; контрафактілік өнім айналымына байланысты құқық бұзушылықтар мен қылмыстардың алдын алу, анықтау, қарсы іс-қимыл жасау және жолын кесу бойынша әртүрлі, оның ішінде жедел-профилактикалық іс-шараларды жүзеге асырады; құқық бұзушылықтар мен қылмыстардың осы санатын анықтау, жолын кесу және ашу әдістемесін әзірлейді; құзыретіне контрафактілік өнімді өндіруге және таратуға қарсы іс-қимыл мәселелері жататын келісімге қатысушы мемлекеттердің ішкі істер органдары, кеден, салық, монополияға қарсы, сот органдары, сондай-ақ өзге де билік органдары қызметкерлерінің зияткерлік меншік құқықтарын қорғау саласындағы біліктілік деңгейін арттыруға жәрдемдеседі; келісімге қатысушы мемлекеттердің уәкілетті (құзыретті) органдарының құқық иеленушілермен ынтымақтастығын тереңдетуге ықпал етеді; контрафактілік өнім айналымына байланысты құқық бұзушылықтар мен қылмыстардың алдын алу, анықтау, қарсы іс-қимыл жасау және жолын кесу бойынша тәжірибе алмасады; контрафактілік өнім өндірілетін орындарды және оны тарату арналарын анықтауға қатысты ақпарат алмасады; оқу,

әдістемелік және арнаулы әдебиеттермен алмасады; семинарлар, ғылыми-практикалық конференциялар, форумдар, сондай-ақ ғылыми зерттеулер, оның ішінде белгілі бір тақырып бойынша бірлескен ғылыми зерттеулер өткізеді.

Мемлекеттер өз мемлекеттерінің заңнамасына сәйкес уәкілетті (құзыретті) органдар арасында контрафактілік өнімді өндіруге және таратуға қарсы іс-қимыл саласында ақпарат алмасуды жүзеге асырады.

ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің зияткерлік меншік нарығын қалыптастыру және дамыту туралы келісім (Душанбе, 2018) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 24 желтоқсандағы № 863 Қаулысымен бекітілді.

Келісімнің мақсаты ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің зияткерлік меншік нарығын қалыптастыруға және дамытуға бағытталған жағдай жасау болып табылады.

Оны іске асыру үшін тараптар ұлттық заңнаманы ескере отырып, мынадай бағыттар бойынша ынтымақтастықты дамытады: зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды күзету мен қорғау, коммерцияландыру деңгейін арттыруға, зияткерлік меншік объектілерін пайдалануға қатысты бөлігінде заңнаманы жетілдіру; қажет болған жағдайда әлемдік тәжірибені пайдалана отырып, зияткерлік меншік объектілеріне қатысты құқықтардың құнын бағалау жүйесін дамыту; зияткерлік меншік объектілеріне қатысты құқықтарды басқару жүйесін жетілдіру; зияткерлік меншік объектілеріне қатысты құқықтарды коммерцияландырудың, зияткерлік меншік объектілерін пайдаланудың және осы саладағы озық практикаларды таратудың құқықтық, қаржылық, ұйымдастырушылық тетіктерінің мемлекетаралық жүйесін құру; кадрлық қамтамасыз ету жүйесін, оның ішінде зияткерлік меншік объектілеріне қатысты құқықтарды күзету мен қорғау, инновациялық менеджмент, технологияларды коммерцияландыру, зияткерлік меншікті бағалау бағыттары бойынша қалыптастыру.

Тараптар ұлттық басымдықтарды ескере отырып: мемлекеттер экономикасының әртүрлі секторларында зияткерлік қызмет нәтижелерін пайдалану мүмкіндігін қамтамасыз етуді; зияткерлік меншік нарығын дамыту жөніндегі қызметті жандандыруды; зияткерлік меншік саласындағы мамандандырылған білім беру бағдарламаларын, оның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып дайындауды және іске асыруды; зияткерлік меншік саласында халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар, форумдар және басқа да, оның ішінде бірлескен іс-шаралар ұйымдастыруды және өткізуді қоса алғанда, ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің зияткерлік меншік нарығын қалыптастыру жөніндегі шараларды әзірлеп, оны іске асыруды қамтамасыз етеді.

[Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің кеден органдарының зияткерлік меншік объектілеріне арналған құқықтарды қорғау саласындағы өзара іс-қимылы туралы келісім \(Ашхабад, 2019\) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 21 сәуірдегі № 231 Қаулысымен бекітілді.](#)

Келісімге сәйкес зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды қорғауды ұйымдастыруды қамтамасыз ету мақсатында тараптардың құзыретті органдары: зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды қорғауды ұйымдастыру бөлігінде ақпарат алмасу, сұрау салу бойынша немесе өз бастамасы бойынша өз мемлекеттерінің заңнамасы туралы ақпарат алмасу; оқу, әдістемелік және арнаулы материалдармен алмасу; зияткерлік меншік саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу, анықтау және жолын кесу бойынша тәжірибе алмасу; зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы бұза отырып, Келісімге қатысушы мемлекеттердің өзара саудасында тауарларды өткізудің анықталған фактілері туралы ақпарат алмасу; оларды өткізу зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы бұза отырып жүзеге асырылуы мүмкін деген күдік бар тауарлар туралы ақпарат алмасу; зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды қорғау саласында, оның ішінде бірлескен конференциялар, семинарлар, кеңестер және өзге де іс-шаралар ұйымдастыру арқылы байланыстарды нығайту, бірлескен зерттеулер жүргізу және пікір алмасу; көпжақты да,

екіжақты да негізде өткізілетін кадрларды кәсіптік даярлауға, қайта даярлауға және олардың біліктілігін арттыруға жәрдемдесу түрінде ынтымақтастықты жүзеге асырады.

ТМД-ның зияткерлік меншік саласындағы нормативтік базасын жетілдіру жөніндегі жұмыс тұрақты сипатқа ие. Мысалы, 2021 жылғы 28 мамырда Минск қаласында ТМД Үкімет басшылары кеңесінің отырысында ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жалған тауар белгілері мен географиялық нұсқамаларды пайдаланудың алдын алу және жолын кесу жөніндегі ынтымақтастығы туралы келісімге, яғни 1999 жылғы қолданыстағы Келісімді алмастыруға арналған жаңа актіге қол қойылды. Тұтынушылар мен өндірушілерді қорғауға арналған келісім шеңберінде тараптар тауардың шығарылған жері мен өндірушісіне қатысты жаңылыстыратын өнімді өндіруге және өткізуге қарсы күрес мәселелері бойынша ынтымақтасу қажет болды. Мұндай тауарлардың ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің мемлекеттік шекаралары арқылы өткізілуіне жол бермеу жөнінде бірлескен шаралар қабылданатын болды.

2021 жылғы 12 қарашада Бішкек қаласында ақпараттық-телекоммуникациялық желілерде авторлық құқық және сабақтас құқықтар объектілерін күзету мен құқықтарды қорғау жөніндегі ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің ынтымақтастығы туралы Келісімге қол қойылды.

Келісім цифрлық ортадағы зияткерлік құқықтарды бұзу саласындағы проблемаларды шешу үшін, сондай-ақ ТМД шеңберіндегі заңнаманы авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды қорғау саласындағы қазіргі заман шындығы мен халықаралық талаптарға сәйкес келтіру үшін қабылданды. Келісімге қол қою ақпараттық-телекоммуникациялық желілерде, оның ішінде Интернетте авторлар мен құқық иеленушілердің құқықтарын қорғау бойынша ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің күш-жігерін біріктіруге, осы салада туындайтын проблемаларды шешуде бірыңғай тәсілдерді белгілеуге, оның ішінде тиісті ұлттық заңнаманы үйлестіру есебінен цифрлық ортаны дамыту жағдайында авторлық құқық пен сабақтас құқықтарды қорғау жүйесін жетілдіру үшін жағдай жасауға мүмкіндік берді.